

BORÇ VERMENİN FAZİLETİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Cumanız mübarek olsun aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Size bu sefer Almanya'nın Grandberg şehrinden hitab ediyorum. Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şeriflerinden birkaç tane okuyarak cuma sohbetimi yapacağım.

a. Borç Vermek Sadakadan Daha Sevaplı

Birinci hadis-i şerif Ebû Ümâme RA'dan rivâyet edilmiş. Enteresan bulacaksınız içindeki bilgiyi... Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:¹

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

---

¹ İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.812, *Sadakât* 15/19, no:2431; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VII, s.16, no:6719; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.285, no:3566; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.II, s.419, no:1614; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.11; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.284; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.155, no:1141; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.285, no:3565; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXII, s.9; no:2609; Ebû Ümâme RA'dan.

Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.216, no:3052; Ebû Hüreyre RA'dan. İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.337; Hz. Ümm-ü Seleme RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.210, no:15373; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XII, s.449, no:12274.

دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ عَلَى بَابِهَا مَكْتُوبًا الصَّدَقَةَ
بِعَشْرَةٍ وَالْقَرْضُ بِثَمَانِيَةِ عَشْرٍ فَقُلْتُ يَا جِبْرِيلُ
كَيْفَ صَارَتِ الصَّدَقَةُ بِعَشْرَةٍ وَالْقَرْضُ بِثَمَانِيَةِ
عَشْرٍ قَالَ لِأَنَّ الصَّدَقَةَ تَقَعُ فِي يَدِ الْغَنِيِّ وَالْفَقِيرِ
وَالْقَرْضُ لَا يَقَعُ إِلَّا فِي يَدِ مَنْ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ

(هـ . طس . هب . عد . عن أنس؛ ط . هب . كر . عن أبي أمامة)

RE. 283/5 (*Dehaltü'l-cennete, feraeytü alâ bâbihâ mektûben: Es-sadakatü bi-aşeretin, ve'l-kardu bi-semâniyete aşer. Fekultü: Yâ cibrîl, keyfe sâreti's-sadakatü bi-aşeretin, ve'l-kardu bi-semâniyete aşer? Kâle: Li-enne's-sadakate tekau fi yedi'l-ganiyyi ve'l-fakir, ve'l-kardu lâ yekau illâ fî yedi men yehtâcu ileyh.*) *Sadaka rasûlü'llâh.*

Konu, bir kardeşin bir kardeşe borç vermesi üzerine... Hadis-i şerifin konusu bu. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:

(*Dehaltü'l-cennete*) “Cennete girdim...”

Tabii biliyorsunuz Cebrâil kendisini alıp da, zaman zaman böyle müstesna müşahedelere mazhar olacağı yerleri gezdiriyordu. Peygamber SAS Efendimiz çok olağanüstü ikramlara mazhar bir kimse. İçinde bulunduğumuz bu Receb ayının da yirmi yedisinde, çok iyi bildiğiniz gibi Mi'râc'a çıkmıştı. Cenneti, cehennemi, yedi kat semâyı, Sidre-i Müntehâ'yı, her şeyleri müşahede etmişti. Zaman zaman da bu müşahedeleri olmuştur, tekerrür etmiştir. İşte

böyle bir müşahedesinde olmalı... “Cennete girdim. (*Feraeytü alâ bâbihâ mektûben*) Bir de baktım ki, cennetin kapısı üzerinde şöyle yazılmış:

(*Es-sadakatü bi-aşeretin*) Bir kimse cebinden parasını çıkartıp bir sadaka verirse, bir hayır yaparsa, bu on misli mükâfatla karşılanır Allah tarafından.” Yâni, “Sen sadaka yaptın, ben de sana on misli mükâfât vereceğim!” diye, bir misli değil de, tam sadakanın karşılığı kadar değil de, ondan on misli fazla, bol bir mükâfatla Allah onu mükâfatlandırarak. Tamam.

(*Ve’l-kardu bi-semâniyete aşer*) “Ama karz, borç vermek on sekiz misli.” *Karz-ı hasen* de deniliyor; bir mü’minin bir mü’mine, bir insanın bir insana ödünç vermesi. Bu on sekiz misli, yâni aşağı yukarı iki misline yakın, iki mislinden biraz eksik. Borç vermek, sadakadan daha üstün.

(*Fekultü*) Dedim ki:

(*Yâ cibrîl, keyfe sâreti’s-sadakatü bi-aşeretin ve’l-kardu bi- semâniyete aşer?*) “Ey Cebrâil, nasıl oluyor böyle; sadaka on misli mükâfatla mükâfatlandırılıyorken, borç vermek, karz-ı hasen vermek on sekiz misli mükâfatla, çok daha fazla miktarda mükâfatlandırılıyor? Bu neden?” diye sordum diyor Peygamber Efendimiz.

(*Kâle*) Buyurmuş ki Cebrâil AS, cevap vermek üzere:

(*Li-enne’s-sadakate takau fi yedi’l-ganiyyu ve’l-fakir*) “Çünkü sadaka verdiği adamı

bilmiyorsundur, acımışsındır haline, verirsin. Varlıklı insanın da, fakir insanın da eline düşer...” Yâni bazı fakirler var ki, dilene dilene, sadaka toplaya toplaya, normal bir insandan daha varlıklı oluyor, zengin duruma düşüyor. Ama hâlâ içinde toplama hırsı oluyor, hâlâ topluyor, doymuyor. Halbuki öyle olmaması lâzım!..

Ben bir hatıramı bu arada nakledeyim, sohbet olduğu için: Hiç unutmuyorum, Medine-i Münevvere’de sokağın kenarında Afrikalı zayıf bir kadıncağz oturmuştu. Birisi ona sadaka vermeye kalkıştı, buyur dedi, acıdı haline... Zavallı sokağın kenarına oturmuş. Tabii sokağın kenarına da oturunca, sadaka kabul eden bir insan diye düşündü. Normalde o şekilde oluyor. Sadaka vermeye kalktı o kimseye.

O kadıncağz, hiç unutmuyorum:

“—Teşekkür ederim. Ben bugünkü ihtiyacım kadar aldım, daha almıyorum, sağ olun!” dedi.

Hayret ettim ben. Yâni Allah’ın ne kulları var. Tabii Medine’ye de umumiyetle böyle mübarek kullar toplanıyor. Fakir dersin, sen kıymetini bilmezsin, gözünde küçük görürsün ama bakarsın Allah’ın evliyâsıdır. Allah onun o fakirliği içinde, güzel kulluğundan dolayı derecesini çok yükseltmiş olabilir.

Nitekim, valilerden bir tanesi o Afrikalıların Medine’den çıkartılmasını istemiş diye de rivâyet ediyorlar. Bir Medine vâlisi,

“—Nedir ya, bunlar bizim şehrin görünümünü bozuyor. Bunların hepsini derleyip, toparlayıp şehirden çıkartayım!” diye bir karar vermiş.

Gece rüyasında Rasûlüllah SAS Efendimiz’i görmüş: “—Onlara dokunma!” diye onu ikaz etmiş.

Peygamber Efendimiz rüyada bile, asırlarca sonra bile fukarayı koruyor. Medine’nin fukarası da demek ki aşık-ı sâdık, Peygamber Efendimiz’i seven kimseler oluyor.

Evet, hadis-i şerifimize dönelim. Sadaka verirsin, kime gitti bilmiyorsun. Tanımıyorsun ki, adamın kimlik muayenesi yapacak durumda değilsin ki. Nüfus sayım memuru gibi elinde kağıt kalem; “Anan kim, baban kim, memleketin ne, gelirin ne?..” vs. diyecek durumun yok. Sadakayı verir, geçersin. Zengine de düşer, fakire de düşer. Ama karz-ı hasen, borç vermek, mutlaka ona muhtaç olan insanın eline düşer. Çünkü adam zengin ama, muhtaç ki borç alıyor. Gerçekten muhtaç olduğu belli...

Tabii burada sevgili dinleyiciler, ben bir şey daha görüyorum. İslâm’ın ahkâmını bir kere biz tereddütsüz kabul ederiz. Kur’an-ı Kerim böyle buyurmuş; başımızın üstünde, başımızın tâcıdır. Peygamber Efendimiz şöyle işaret eylemiş; hay hay, baş üstüne... Tabii Efendimiz nasıl işaret ettiyse öyledir.

Bu hadis-i şeriften anlıyoruz ki, sadaka vermekten karz-ı hasen vermek daha sevaplı. Birisi on, birisi on sekiz misli sevaplı. Tabii

burada bir şey daha var: İslâm'da kardeşliğe önem veriyor İslâm dini. Kardeşler arasındaki muhabbetin artması, ilerlemesi daha önemli. Tabii insan tanımadığı bir kimseye borç vermez, tanıdığı bir kimseye borç verir. Muhabbet ziyadeleşir. Muhabbetin ziyadeleşmesi de önemli.

Muhabbetin ziyadeleşmesi için, kardeşin kardeşi çağırıp ziyafet vermesi, evine davet etmesi, "Buyur, yemeği beraber yiyelim! İşte buyur, bu akşam çorbayı beraber içelim!" filan demesi... Bunlar tabii muhabbeti arttıran şeyler olduğu için çok sevap.

Peygamber SAS Efendimiz Medine'ye gittiği zaman vaaz verirken, ilk konuşmalarını yaparken böyle buyurmuş. Yâni "Tanıdığınıza, tanımadığınıza selâm verin." İslâm'ın bu özelliği de var. Tanımadığı kimseye de bakar; tanımıyor ama müslüman bir kimse, belli, Allah selâmet versin, giyiminden, kuşamından...

Eskiden zaten gayrimüslimler belli oluyordu. Kıyafetleri farklıydı. Hazret-i Ömer RA da, farklılık kesinleşsin diye, hristiyanların bellerine zünnâr bağlamalarını da emretmiş:

"—Bağlayın bakalım zünnârı, belli olsun. Cübbelerinizin beline zünnârı bağlayın!" demiş.

Belli olsun diye, yâni kesinlik olsun diye, zünnâr denilen kuşak bağlattırılmış gayrimüslimlerin beline Hazret-i Ömer kendi hilafeti zamanında.

Ve zaten müslümanlar sakalıyla, tavrıyla, haliyle belli. Bir demânevî alâmeti var. Hani Fetih Sûresi'nin sonundaki ayet-i kerimede hatırlarsınız:

سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ

(الفتح: ٢٩)

(*Sîmâhüm fî vücûhihim min eseri's-sücûd.*)
[Yüzlerinde secde izlerinden alâmetleri vardır.]
(Fetih, 48/29)

Bu ifade beni çok heyecanlandırıyor. Bizim ümmetimizi, yâni ahir zaman ümmeti olan, ahir zaman peygamberinin ümmeti olan Ümmet-i Muhammed'i eski kitaplar methetmiş, eski peygamberler ümmetlerine övmüşler: “Ahir zamanda öyle bir ümmet gelecek ki, öyle bir Peygamber-i Zîşân gelecek ki, onun ümmeti öyle güzel olacak ki...” diye bildirmişler, methetmişler. Omedhi anlatıyor bu ayet-i kerime.

Bu Ümmet-i Muhammed'in nedir alâmetleri?..
(*Sîmâhüm fî vücûhihim min eseri's-sücûd.*)
“Yüzlerinde secde izlerinden alâmetleri vardır bu mübareklerin...” Yâni mânevî bakımdan yüzlerinde nûrâniyet vardır, secdeli, rükûlu, namazlı, niyazlı, âbid, zâhid, Allah'ın has kulları olduklarından yüzlerinde alâmetleri vardır.

Tabii bu maddî alâmet de olabilir. Çok secde etmekten insanların alını nasır bağlarmış eskiden. Böyle kararırılmış, belli olurmuş. “Bak adamcağızın secde ede ede alını nasır tutmuş.” denirmiş. Hani çalıştığı zaman insanın eli nasır

tutuyor, secde ede ede de alını nasır tutarmış secdeden dolayı. İşte o kadar çok âbid, zâhid demek oluyor.

Mü'minlerin tabii birbirleriyle selâmlaşmaları lâzım! Selâmlaşmada da tabii, baktığın zaman anlarsın müslüman diye. Ama bu devirde biraz zorlaştı, kılık kıyafet eşitleşti, *uniform* diyorlar. Yâni kadın erkek bile beraber, aynı tip giyiniyor, ikisi de pantolon giyiyor, ikisi de mont giyiyor filan. Arkadan baktığın zaman iki erkek gidiyor diyorsun, dönüp baktıkları zaman "Aaa, birisi kadınmış!" diyorsun. Erkekler saçlarını uzatıyor, kadınlar saçlarını kesiyor. Fesübhànallâh, anlamak mümkün değil. Müslümanları da, gayrimüslimleri de anlamak mümkün değil. İkisinin de kılık kıyafeti, ceket, pantolonu aynı olabiliyor. Biraz işler karıştı ama, ne ise...

Peygamber SAS Efendimiz Medine'ye geldiği zaman, Ahmed ibn-i Hanbel, Hâkim, Taberânî, Beyhakî, İbn-i Mâce ve Tirmizî'nin Abdullah ibn-i Selâm RA'dan rivayet ettiğine göre, buyurmuşlar ki:²

---

² Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.652, no:2485; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1083, no:3251; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.451, no:23835; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.405, no:1460; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.176, no:7277; Taberânî, *Mu'cemü'l- Evsat*, c.V, s.313, No:5410; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VII, s.257, no:35847; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.502, no:4422; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.179, no:496; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.418, no:719; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Teheccüd*, c.I, s.110, no:7; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîâb*, c.I, s.280; İbn-i Esîr, *Üsdü'l- Gâbe*, c.I, s.620; İbn-i Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, c.I, s.235; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XXIX, s.104; Ziyâü'l-Makdîsî, *el-Ehâdîsü'l-Muhtâreh*, c.IV, s.26, no:418; Abdullah ibn-i Selâm RA'dan.

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XXIII, s.118, no:25693.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ
وَصَلُّوا الْأَرْحَامَ وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ
تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ

(حم.ش.ك.طب.ق.ض.ه.ت.صحيح،وعبد بن حميد،والدارمي،وابن سعيد،وابن زنجويه عن عبد الله بن سلام)

RE. 495/4 (*Yâ eyyühe'n-nâs! Efşü's-selâm, ve at'imu't-taâm, ve sîlü'l-erhâm, ve sallû bi'l-leyli ve'n-nâsü niyâm; tedhulü'l-cennete bi-selâm.*)

Bu mübarek sözlerinin mânâsını açıklayayım, sonra konu üzerinde daha geniş konuşmaya devam edelim:

Peygamber SAS Efendimiz, (*Yâ eyyühe'n-nâs*) buyuruyor. Yâni karşısında bulunan tanıdığı, tanımadığı, insanlara hitab ediyor. “Ey insanlar, ey ahali, ey halk!” diye umûma hitab ediyor.

(*Efşü's-selâm*) “Selâmı *ifşâ* ediniz! Yâni, selâm vermeyi yayınız; açıkça, önünüze gelene “*Es-selâmü aleyküm!*” diyerek selâm veriniz ve bu selâm verme adetini de yaygınlaştırınız, yayınız!”

(*Ve at'imut-taâm*) “Ve yemek yediriniz!”

(*Ve sîlü'l-erhâm*) “Ve akrabalarınızı kollayınız, akrabalık bağlarına riayet ediniz, onlara yardımcı olunuz, sıla-i rahim yapınız!”

(*Ve sallû bi'l-leyli ve'n-nâsü niyâm*) “İnsanlar uykuya daldıkları, uydukları zaman, geceleyin herkes uykudayken, siz namaz kılıyorsunuz!”

(*Tedhulü'l-cennete bi-selâm*) “Böyle yaparsanız, selâmetle, sağlıkla, esenlikle cennete girersiniz.” buyurmuşlar.

İşte bildiğine, bilmediğine selâm vermeyi tavsiye etmiş Peygamber SAS Efendimiz; bir. “Tanıdığınıza, tanımadığınıza, herkese selâm verin! Tanışmak konuşmayı, konuşmak dost olmayı gerektirir, muhabbet artar.” diye selâm vermenin sevabı var.

Başka?.. Bir de yemek yedirmeyi tavsiye etmiş. Yâni, “Birbirinize yemek yedirin!” buyurmuş. Tabii bu iki sebepten oluyor. Bir zenginler var, zenginlik içinde yaşıyorlar. Öbür tarafta fakirler var, gece gündüz aç, kıvranıyorlar, karınları bir lokma görmemiş, aç, kıvranıyorlar. Yâni zengin ötekisini yedirsün, doyursun. Böylece bir insanlık vazifesi yapılmış olsun.

Tabii zenginin zengini, yâni varlıklı olduğu halde, muhtaç olmadığı halde bir kardeşin bir kardeşi davet etmesinin de gene sevabı var. Çünkü orada da muhabbet artıyor.

İşte bu sözlerden sonra hadis-i şerife geri dönmek istiyorum. Tabii karz-ı hasen verdiği zaman, kardeşin kardeşe olan muhabbetini arttıracak bir jest oluyor bu. “Hay Allah râzı olsun... Bu kardeşim benim sıkıntılı zamanımda bana borç verdi de, o sıkıntımı atlattım.” diye memnun oluyor, muhabbet artıyor.

Ben aksini de hatırlıyorum. Ankara’da bir kardeşimiz fabrika kuruyormuş. Sağdan istemiş, “Param yok!..”; soldan istemiş, “Param

yok!..” Yâni sağ sol dediğim şu arkadaştan, bu arkadaştan, etrafında tanıdığı kimlerden istediye, herkes “Param yok!” demiş. Halbuki var ama, işte bu devirde para vermek de istemiyor insanlar, borç vermek istemiyor. İki sebepten istemiyor.

Bir: Borç veriyor, ondan sonra yalvara yakara almaya çalışıyor. Borç alan kimse, borcunu vermekte bu sefer seni yalvarttırıyor. “Vermem.” diyor, geciktiriyor. “Yok!” diyor, halbuki var. Senin paranla otomobil alıyor, işini götürüyor, keyfine bakıyor; ama senin parayı vermiyor. Bir bu durumdan dolayı... Hani süttten ağzı yanınca insan yoğurdu üfleyerek yermiş. Yâni birkaç defa borç veren pişman oluyor, bir daha vermek istemiyor.

İkinci bir sebep daha var: Enflasyon dolayısıyla, bir adam bir adama bir milyon lira para verdiyse bu sene veya on milyon diyelim, şöyle bir hatırlıca para olsun; bir sene sonra on milyonu getirip verdiği zaman, beş milyon vermiş gibi oluyor, belki daha az vermiş gibi oluyor. Tabii herkes bunu hesap ediyor: “İyi, tamam, bu kardeşime beş milyon vereyim ama neden vereyim? Benim de ihtiyacım varken niçin ben bunu vereyim? Çünkü, enflasyondan dolayı paranın değerı düşüyor. Ben bununla altın alsaydım veya mal alsaydım şu kadar alacaktım. şimdi onun yarısı kadar alacağım. Enflasyondan dolayı paranın alım gücü düştü.” filan diye hesap yapıyor herkes. Ondan borç vermek istemiyor.

Bir üçüncü sebebi ekleyebiliriz, böyle iktisatçılar filan tabii bunu daha iyi bilirler: Şimdi bu devirde, paranın kullanımından elde edilen faydalar, menfaatler arttı. Yâni parası olan bir insan onu kullanıyor, eviriyor, çeviriyor, kırk türlü çevirip evirdikten sonra bir kâr elde ediyor. Yeter ki elinde para olsun. Para başlı başına bir kuvvet oluyor. O bakımdan da kimse parasını tutup da, böyle evirip çevrilmeyen, rant, kâr getirmeyen bir şeye vermek istemiyor.

Birkaç sebepten tabii bu karz-ı hasen meselesi bu devirde biraz zayıflamış ama, bazen de insanın büyük ihtiyaçları olabiliyor. Ben kendi hayatımdan hatırlıyorum. Çocuklarımı evlendirecektim. Kimseden de bir şey istemek istemiyorum. Yâni böyle kendi yağım la filan kavrulayım filan diye. Ama tabii düğün masrafı, yorgan alacaksın, bilmem ne alacaksın, çeyiz alacaksın filan derken, paralar bitiveriyor. İnsan bir kuruşunu hesaplayacak duruma geliyor. “Eyvah! Akşam ne yiyeceğim?” diye düşünme durumuna geliyor. Eh tabii, o sıkışık durumlardan dolayı, paraya da ihtiyaç olabiliyor.

Bence borç veren kimse diyebilir ki, veya borç alan kimse daha asil bir jest olarak, “Kardeşim ben şu kadar altın almış oluyorum senden, o kadar altın vereceğim!” diyebilir. Yâni o tarzda biraz bu enflasyonun tesiri engellenebilir.

Sevabı çok karz-ı hasen vermenin Çünkü borç isteyen kimse gerçekten muhtaç kimsedir. Ama sadaka verdiğin kimse belki muhtaçtır; belki muhtaç iken sadaka verile verile muhtaçlık çizgisini geçmiştir, belki de muhtaç da değildir.

Bazılarını da, hani polis yakalıyor:“–Gel bakalım buraya!..”

Adamın kolu kanlı meselâ sarmış böyle kocaman.

“–Gel bakalım buraya, sen dileniyorsun, kolunda ne var?”

Açıyor, ciğer sarmış koluna, hiç bir şeyi yok. Turp gibi sağlam. Halkı aldatıyor. Haydi bakalım bankadaki hesapları ve sâireleri araştırılıyor. Ohoo, çok zengin bir insanmış da, milletin hayır duygularını istismar ediyormuş... Tabii cezalanıyor, paralarına el konuluyor galiba. Pek de bilmiyorum kanûnî mevzuatı ama, galiba paralarına da el konuluyor. Bu durumlar olabilir.

Bunların da engellenmesi için, insan yaptığı hayrı, sadakayı, bildiği kimselere yapmalı!.. Biraz da böyle tam sadakayı vereceği an, sıkıştığı zaman âni bir kararla vermek yerine, şöyle fukarayı aramalı!.. Bir cebinde bir sadaka parası bulunmalı! Gerçek fukarayı gördüğü zaman veya yanında konuşulduğu zaman, hemen vermeli!..

Bazen diyorlar ki meselâ:

“–Benim bir komşum var, dul, çok temiz, çok namuslu, çok mübarek bir kadıncağız. Ama kimsesi yok... Kimseye de bir şey söylemez. Yarı aç, yarı tok, çok muhtaç zavallı...”

“—Ha, tamam, öyle mi?..”

O zaman hemen çıkart cebinden ayırdığın hayrını, sadakanı ver! Hani böyle fırsat çıktığı zaman hayrını, sadakanı ver!..

Ben, bir kere kendi başımdan geçmiş olayı anlatayım. Böyle, bu gibi şeylerde atik olmak gerekiyor: Bir Arafe günü Ankara’da çarşıdan ev için yiyecek, meyva filan alıyordum. Kenardan giderken, çocukcağızın bir tanesi, babasından bir şeyler istiyor. Babası temizlik işçisi, yaşlı bir amca, belli halinden... Böyle fakir bir giyimli ama üniformalı, demek ki temizlik işlerinde çalışıyor. Çocuk gösteriyor:

“—Baba bana bunu al!”

“Baba bana bunu al!” dediği, barakada satılan çok basit bir giyim. Çok basit, çok ucuz bir giyim. O da çok acılı bir sesle diyor ki:

“—Evlâdım, iyi ama paramız yok, alamayız.” diyor.

Ben de o zaman baktım, yâni alamayız dediği çok bir para değil. Ben verebilirdim, acıdım adamcağıza... “Bak ne insanlar var, çok küçük bir parayla bile satılan basit bir şeyi, ertesi gün bayram, çocukcağız istiyor. Alamıyorlar, yazık!.. Allah yardımcıları olsun!” filan dedim ama, alıvermek hiç mi hiç aklıma gelmedi.

Ertesi gün aklıma düştü, başladı yüreğim yanmaya. Yâ, ben alıverseydim. “Dur bakalım yavrum!” deseysen. “Ver bakalım şunu!”

deseydim dükkâncıya. O zaman hiç aklımın ucuna gelmedi. Bir gün sonra aklıma geldi ama tabii adamı nerede bulacaksınız...

Bazen böyle durumlar oluyor. Yâni insan afallıyor da fark edemiyor.

Demek ki, bu çeşit sadakaları da bildiği insanlara yaparsa insan, köyünde, mahallesinde daha önceden tanıdığı kimselere, garantisi olur. Ama bazen gerçekten borçlu, gerçekten paraya muhtaç arkadaşları, dostları vardır. Onlara borç vermek, sadakadan daha fazla sevaplı... Ne kadar?.. Sadaka bire on, karz-ı hasen bire on sekiz... Bu rakamlar hatırınızda kalsın sevgili dinleyiciler, sevgili kardeşlerim!

Yine sadakayla ilgili bu sayfada, ben şöyle bir sayfa açtım bizim *Râmûzü'l-Ehâdîs* kitabından... Müellifi Hocamız Ahmed Ziyâeddin-i Gümüşhânevî Hazretleri'ne ve bütün hocalarımıza, mürşid-i kâmillerimize, ulemâmıza Allah rahmet eylesin... Bütün geçmişlerimize şu mübarek cuma gününde rahmet eylesin... Kabirleri nur dolsun... Ruhları şâd olsun...

b. Hastalarınızı Sadaka İle Tedâvi Edin!

Gümüşhânevî Hocamız'ın *Râmûzü'l-Ehâdîs* kitabından ikinci hadis-i şerifi okuyorum. 283. sayfa. İbn-i Ömer RA'dan, yâni Hazret-i Ömer'in oğlu Abdullah ibn-i Ömer'den rivâyet edilmiş bir hadis-i şerif. Allah şefaatlerine erdiresin...

Peygamber Efendimiz buyurmuş ki bu rivayete göre:³

دَاوُوا مَرَضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَحَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ
بِالزَّكَاةِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ عَنْكُمْ الْأَعْرَاضَ وَالْأَمْرَاضَ
(الديلمى، وأبو نعيم عن ابن عمر)

RE. 283/1 (*Dâvû merdâküm bi's-sadakah, ve hassînû emvâleküm bi'z-zekâh, feinnehâ tedfeu ankümü'l-a'râda ve'l- emrâd.*)

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:

(*Dâvû*) “Tedavi ediniz, (*merdâküm*) hastalarınızı, (*bi's- sadakah*) sadaka vererek...”

Hemen, “Hastalarınızı tedavi ediniz!” desem, sussam, “Hastaları neyle tedavi eder insan?” diye düşünürdünüz. “Herhalde bir ilaç adı filan

³ Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.43, no:28182, 28183; Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.131, no:1146; Câmiü'l-Ehâdis, c.XII, s.438, no:12254.

Lafız farkıyla:

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.128, no:10196; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.274, no:1963; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.II, s.104; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.VI, s.333, no:3376; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*; c.VI, s.341; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.401, no:691; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.129, no:2658; Enes ibn-i Mâlik RA'dan. Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.282, no:3556; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.382, no:6385; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.282, no:3557; Ebû Ümâme RA'dan. Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.I, s.34, no:18; Übâdetü'bnü Sâmit RA'dan. Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.401, no:690; Hz. Ali RA'dan.

söyleyecek!” derdiniz. “Acaba *el- habbetü’s-sevdâ*’, yâni çörek otu mu, veyahut bal mı, veyahut başka bir şey mi?..” Tabii bunları da tavsiye etmiş Peygamber Efendimiz. Bazı böyle şifalı, tohumları şifalı maddeleri bildirmiş.

Biliyorsunuz balın içinde şifa olduğunu... Kur’an-ı Kerim de bildiriyor ve gerçekten de muazzam bir gıda. Çok kıymetli, çok şifalı bir gıda... Orası tamam.

Evet, hastalarınızı tedavi ediniz... Ne ile? Perdeyi açtığımız zaman karşımıza enteresan bir kelime çıkıyor: (*Dâvû merdâküm bi’s-sadakah*) “Hastalarınızı sadakayla tedavi ediniz!”

“—Allah Allah... Sadaka; birisine para vereceksin, gidecek. Yâni, bu hastayla ne ilişkisi var? O ondan nasıl faydalanacak?.. Hani bir şey yutsaydı, bir şey içseydi, bir şey sürülseydi, o zaman neyse ne... Ama ortada bir şey yok, sadaka veriliyor. Hastaya bunun faydası ne olacak?..”

Bu maddeci bir insanın sorabileceği bir soru. Mâneviyata inanmayan bir insan bunu sorabilir. “Oradan birisine para veriliyor, öbür tarafta hasta niye iyi olsun?..” diye sorulabilir. Ama mânevî bakımdan iman etmiş bir insan, her şeyi Allah’ın yaptığını bilen bir insan, bunu çok iyi anlar.

Allah o kulun o fakire sadaka vermesini, hayır yapmasını seviyor; “Sen o fakire acıydın, ona yardım ettin.” diye râzı geliyor, memnun oluyor, hoşnut ve râzı olduğu için de, şifayı veriyor öbür taraftaki hastasına... Çünkü şifayı veren de Allah.

Yâni şifa otta değil, şifa ilaçta değil, şifa doktorda değil; aslında şâfî olan, şifayı veren Allah!.. Bazen doktorlar da, ilaçlar da, hastaneler de, ameliyatlar da para etmiyor; hastalık tank gibi, buldozer gibi geliyor, ezip gidiyor; insanı mezara götürüyor. Yâni, hiç bir şey fayda vermiyor. Buradan anlıyoruz ki hepsi birer vesile... Bazen tutar, bazen tutmaz; bazen şifaya vesile olur, bazen olmaz... Ama Allah bir kulun şifasını murad etti mi, mutlaka kişi, o hasta şifa bulur. Neden?.. Alemlerin Rabbi, her şeye kâdir olan Allah-u Teâlâ Hazretleri hoşnud oldu, şifâ bulmasını murad eyledi, emreyledi.

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

(يس: ٨٢)

(*Innemâ emruhû izâ erâde şey'en en yekûle lehû kün feyekûn*) [Bir şey dilediği zaman, onun emri sadece ona 'Ol!' demektir; o da oluverir.] (Yâsin, 36/82)

Yâsin Sûresi'nde hep okuyoruz bu ayetleri. Allah mânâsını daanlayıp heyecanını da duymak, lezzetine de varmak nasib eylesin...

“Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin işi, bir işin olmasını murad ettiği zaman, sadece ol demektir.” *Kün*; ol demek Arapça'da. (*Kün*) “Ol der, (*feyekûn*) o da olur.” Yâni Allah bir şeye ol dedi mi, olur.

“—Sen şifa bul ey kulum!” derse, şifa bulur.

“—O hasta iyi olsun!” derse, iyi olur. Hastalık geçer gider, afiyet üzere kalkar. Böyle ölüm döşegine yatmış nice insanlar var, iyileşiyor.

Sahabe-i kiramdan birisi, Peygamber Efendimiz başına gelmiş, vasiyet ediyor. Artık öleceğini sanıyor, ağır hasta.

“—Sen merak etme, ölmeyeceksin, daha çok hayırlar yapacaksın!” diyor Peygamber Efendimiz. Hakîkaten öyle çıkıyor.

Bazen de bir insan kendisini on yıl, yirmi yıl yaşayacak sanır, bir dakika sonra vefat eder. Ölüm, hayat, her şey Allah’ın bir emrine bağlı. Şifa da öyle... Onun için, ne buyurmuş Peygamber SAS Efendimiz:

(Dâvû merdâküm bis-sadakah) “Hastalarınızı sadaka vererek tedavi ediniz!”

Demek ki, iyi bir yoksul, gerçekten muhtaç, sadakaya liyakatlı, gerçekten sadaka verilebilecek bir insan bulur da sadaka verirsek; o sadaka öteki taraftaki, hastanedeki, evdeki, yataktaki hastanın şifa bulmasına sebep bulur. Neden?..

Maddî ilişki yok ama, Allah öteki sadakadan memnun olur, beri taraftaki hastaya şifâ verir. Bunu böylece bilin!.. Hastaları olanlara, Allah şifalar ihsan eylesin... Temennî ederiz ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri mü’min kardeşlerimizin hastalarına şifa, dertlilerine devâlar ihsân eylesin... Ama işte çareler de var. Çareyi de Peygamber SAS Efendimiz söylüyor: “Hastalarınızı sadakayla tedavi ediniz!” Tamam.

Bu eczaneden de ucuz bir şey. Yâni eczaneye gidiyorsun şimdi, bir ilaç alıyorsun, İsveç'ten gelmiş. Bir ilaç alıyorsun, İsviçre'den gelmiş. Bir ilaç Amerika'dan... Şu kadar büyük paralar, şu kadar iğneler, bu kadar şeyler... Bazen de hiç bir şey olmuyor. Uğraş uğraş uğraş, o kadar ilaçları alıyorsun, alıyorsun, alıyorsun; sıfıra sıfır, elde var sıfır. Hastalıkta bir gerileme olmuyor, daha da artabiliyor. İşte bu sadakayla tedavi; bir...

c. Mallarınızı Zekâtla Koruyun!

وَحَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ

عَنْكُمُ الْأَعْرَاضَ وَالْأَمْرَاضَ

(الديلمى، وأبو نعيم عن ابن عمر)

(*Ve hassınû emvâleküm bi'z-zekâh*) “Ve mallarınızı zekât vererek koruyunuz!” Zekât biliyorsunuz, sonu yuvarlak *te* ile yazılmış bir kelime. Üzerinde durulduğu zaman *zekâh* diye *ha* ile biter. Geçildiği zaman *bi'z-zekâti* diye *te*'si okunur. Onu öyle bilin! *Bi'z-zekâh*, yâni *bi'z-zekâti*...

“—Mallarınızı zekât vererek koruyunuz!”

Tamam. Bir zengin insan nisaba erişti mi, yâni zekât verecek seviyeye çıktı mı, yükseldi mi, zekât verecek kadar zenginleşti mi ne yapacak?.. Malından, mülkünden, ticari eşyasından,

parasından, tarladaki, bahçesindeki mahsulünden bir miktar ayırıp, Allah rızası için verecek. Mallardan, zînet eşyalarından, paralardan ve sâireden, davarlardan, sürülerden pay alınır; zekât denilir alınan şeye. Tarla mahsullerinden alınana da, öşür denilir. Çünkü, onda bir alınıyor orada.

Zekât tabii alanına göre değişir. Meselâ, parada pulda kırkta birdir. Yâni, yüzde iki buçuk eder. Arazi mahsûlâtı yüzde on eder. Yüzde iki buçuk birisi, ötekisi dört misli fazla... Sulanan, meşakkatli olan, zahmet çekilerek elde edilen mahsuller de, öşrün yarısıdır. Yâni yirmide bir, yüzde beş oluyor. Bunları da bilmesi lâzım köylülerimizin... Zaten bilenleri biliyordur. Mahsulün zekâtı olan öşrünü vermesi lâzım! Öşrü ve zekâtı vermek lâzım!..

Bununla ne olmuş oluyor? İnsanın malı korunmuş oluyor muhterem kardeşlerim. Bunun ne ilgisi var? Bu taraftan zekâtı veriyorsun, öbür taraftan malın, mülkün, bağın, bahçen, dükkânın korunuyor; ne ilgisi var? Demin söylediğimiz gibi ilişki var. Yâni zekât verildiği zaman, Allah mala bereket veriyor, kulu seviyor, ona ihsân ediyor.

Ama vermediği zaman, verilmemiş olan zekât malın içinde kalınca, o mal, o zenginlik, o servet artık kötü bir servet oluyor. Çünkü fakirin hakkı ayrılmamış, içinde kalmış. Yâni başkasının hakkı bulunan bir servet oluyor, bir bereketi kalmıyor. Allah'ın ona rızası olmadığı için, o mala bir felâket geliyor. Bakıyorsunuz yangın oluyor, bakıyorsunuz kaza oluyor,

bakıyorsunuz bir sıkıntı çıkıyor, hiç umulmayan bir belâ. Haydi zekât vermedi bu adam, şu kadar paradan kaçındı, kırkta birinden kaçındı. Bu sefer çok daha büyük miktarda zararlara uğruyor, cezasını çekiyor.

Peygamber SAS Efendimiz yeminle söylemiş. Onu da hatırımızda tutalım:⁴

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَنْقُصُ مَالٌ مِنْ صَدَقَةٍ

(حم. عبد الرحمن بن عوف)

(*Vellezî nefsi muhammedin bi-yedihî*)
“Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin olsun ki, (*lâ yenkusu mâlün min sadakatin*) zekât vermekten, sadaka vermekten mal azalmaz!”

Yâni, Allah daha fazlasını verir, daha da zenginleştirir, bereketini verir.

Hani zekât vermekten bazı insanlar korkabiliyor. Şeytan çünkü korkutuyor:

---

⁴ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.193, no:1674; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.II, s.159, no:849; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.187, no:1033; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.83, no:159; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.IV, s.362, no:7043; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.II, s.5, no:771; İbn-i Adiy, *Kâmil fi’d-Duafâ*, c.V, s.131; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.VIII, s.366, no:2238; Abdurrahman ibn-i Avf RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.VI, s.575, no:16983; *Keşfü’l-Hafâ*, c.II, s.195, no:2254;

Câmiü’l-Ehâdîs, c.XXXII, s.275, no:35240.

“—Aman verme, fakir olursun. Sen fakire vereceğim derken fakir olursun.” diye korkutuyor şeytan.

Halbuki kırkta birini verecek, otuz dokuzu kendisinde kalacak. Nasıl bir taksim?.. Düşünülecek olursa, yarı yarıya değil kırkta biri, çok küçük bir miktar... Fakat insanoğlu, Allah kendisine kırk bölük bir servet vermiş; “Onun otuz dokuzu kendimde kalsın, bir bölümü de müslüman kardeşlerimin ihtiyaçlarına gitsin!” diye veremiyor, cimrilik tabii.

Zekâtı vermeyen bir insan cimridir. İslâmî ölçü böyledir. Bir kimsenin cimrilik ölçüsü nedir?.. Zekâtı vermiyorsa o insan cimridir. Zekâtını veren bir insan cimrilikten kurtulmuş olur, malını da korumuş olur, mânevî cezadan da kurtulmuş olur. Ama zekâtın asgarî ölçüsü yüzde iki buçuk, yâni kırkta birdir, daha fazla da verilebilir.

Ne kadar daha fazla verilebilir? Ebû Bekr-i Sıddîk gibi sıddîkiyet makamında olan insanlar, her şeyini vermiş Rasûlüllah istediği zaman. Rasûlüllah’ın emrine bütün varını vermiş. Hazret- i Ömer RA yarısını verebilmiş. Düşünmüş, çok vereyim, çok vereyim, herkesi geçeyim diye düşünmüş, o yarısını verebilmiş. Demek ki, istediği kadar verebilir insan.

Muhterem kardeşlerim, zekâtlarınızı verin! Biliyorsunuz, zekâtlar senenin her zamanında verilebilir. Ama umûmiyetle Ramazan’da çok sevap diye Ramazan’da veriliyor.

Aslında servetin üzerinden bir sene geçmesine *havelân-ı havl* derler, yâni yılın tamam olup bir senenin tahakkuk etmesi.

Bir sene geçmeden zekât tahakkuk etmiyor. Bir sene geçince verilir. İnsan zekâtını ayırmalı, ayrı bir cebine koymalı.

Bu benim zekâtımdır diye fırsat oldukça harcayıp harcayıp, bu borcu ödemeli! Malını bereketlendirmeli, malını âfetlerden korumalı!..

(*Fe innehâ*) diyor Peygamber Efendimiz bu iki nasihatı yaptıktan sonra: “Hastalarınızı sadakayla tedavi ediniz, mallarınızı zekât vererek koruyunuz!” *Hassinû* demek; yâni aslında kelime mânâsı olarak *hısın*, kale demektir Arapça’da. Yâni malınızın etrafına kocaman bir sur, bir kale yapıp, duvar yapıp da korumuş gibi malınızı zekâtla koruyunuz. O benzetmeyle söylüyor. Yâni malların korunması o tarzda...

Sanki mallarınızın etrafına kale yapmışsınız, koskocaman bir kale yapmışsınız da, düşman veya yağmacı veya hırsız o duvarı aşamıyor, o suru geçemiyor, malınıza ulaşip ona zarar veremiyor gibi. *Hassinû* o anlamda. Yâni malınızın etrafına sur ve duvar ve kale yapınız zekât vererek, öylece koruyunuz. Kaledemiş gibi korunacak yâni. “Çünkü bu ikisi yâni sadaka ve zekât (*tedfeu ankümü’l-a’râd*)

sizden kötülükleri ve başa gelecek musibetleri, arazları, işleri, olayları def eder; (*ve’l-emrâd*) hastalıkları def eder. Yâni, mallara ârız olacak

olan telefâtı, felâketleri def eder; vücutlara ârız olacak hastalıkları def eder.” diye buyuruyor Peygamber SAS Efendimiz Hazretleri.

Evet, bu cuma sohbetimizde size Almanya'nın Grandberg şehrinden sadaka ile ilgili, zekâtla ilgili konu geldi. Onları, bir de karz-ı hasen vermekle, borç vermekle ilgili konular geldi, değişik konular. Hayrınızı, hasenâtınızı çokça yapınız.

Biliyorsunuz Üç Aylar girdi, yâni Receb ayı girdi. Receb, Şaban, Ramazan, bunlara Üç Aylar diyoruz Türkçe'mizde. Üç Aylar girdi sevgili kardeşlerim! Üç Aylar'da yapılan hayır ve hasenât, ibâdet ve taatin sevabı çok fazla... Bu aylarda, bilhassa bu Receb ayı tevbe ayıdır, tevbenizi tazeleyeceksiniz. Cenâb-ı Hakk'ın yoluna tam bir dönüşle döneceksiniz, tam müslüman olacaksınız. Etrafınızdakilere de söyleyin:

“—Tevbe ayıdır. Haydi bakalım artık, yeter bu kadar haylazlık... Bundan sonra gel bakalım, gerçek müslüman ol!” diye etrafınızdakileri de tevbeye teşvik edin.

Sonra bu Receb ayında biliyorsunuz oruç tutmak çok sevaptır. Orucu tavsiye ederim. Orucu çok tutarak, Receb ayının hayırlarından, sevaplarından faydalanınız.

Tabii, bugünkü hadis-i şeriflerde de sadaka ve zekât meselesi ve karz-ı hasen meselesi çıktı. Bu konularda da gayretli olun; zekât verip, sadaka verip, karz-ı hasen verip sevaplarınızı arttırmaya gayret ediniz. İbadetle, taatle, Allah'ın yolunda ömrünüzü geçirin ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri sizi sevsin. Sizleri ve bizleri sevdiğimizle, evlatlarımızla beraber rahmetine gark eylesin, mazhar eylesin... Lütfuna, ihsânına erdirdin... İki cihanda aziz ve bahtiyar eylesin...

Allah-u Teâlâ Hazretleri gönüllerinizin muradlarını, taleplerinizi, dileklerinizi ihsân eylesin, aziz ve sevgili Akra dinleyicilerim!..

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

01. 12. 1995 - ALMANYA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

